

ספר יצירה

כבר בדפוס הראשון, מובאות שתי גירסאות של הספר כולו. מסביב לנוסח הקצר נדפסו חמישה המפרשים הנ"ל ובסוף הובא נוסח ארוך, מפורט יותר. לרס"ג היה אף נוסח נוסף שבחלקו נמצא לאחרונה בגניזת קהיר.

יש להעיר כי כל פירושו של רס"ג וחלק מפירושו של ר' משה בוטריל, שנכתבו על יסוד הפילוסופיה, מראים את הקשת הרחבה, הפלוראליזם, של החשיבה היהודית מאותם ימים. ספר יצירה איפשר לשיטות השונות להתלות בו, להתבסס עליו ולראות בו אחד מספרי היסוד של תורת ישראל.

העובדה, כי רבים פרשוהו מוכיחה, כי תכנו דורש באורים רבים, ואמנם כך היתה דרכם של הקדמונים לגלות טפח ולכסות טפחים, לרמוז, ולא לפז את הלומדים לקבל הסברים ממי שלמד את החכמה הזאת והיה ראוי להורות אותה.

לבסוף, מהראוי לציין כי אף מרן הרב זצ"ל מצטט מספר יצירה. באורות תשובה מביא כי "הרע מבחין את הטוב", ובהמשך שם: "כשעומק הרע נעשה ידוע ברעתו, מבהיק יותר עומק הטוב בטובו". גם ביטויים אלה, עומק הרע ועומק הטוב לקוחים מספר יצירה.

דברים אלה מובנים לנו מאד בימים קשים אלו כשאנו מגנים בכל תוקף את מסירתם של חלקים גדולים של א"י ואף מסכנים את המתנחלים שנתרו ללא מספיק הגנה. ויהי רצון שבקרוב יבהיק לנו "עומק הטוב" ותתגלה ישועת ה' על עמו ועל נחלתו.

הספר היסודי של הקבלה הוא **ספר יצירה**. הוא הופיע בזמן שהזוהר טרם נודע. לא ידוע מתי חובר **ספר יצירה**, אך כבר מוזכר בתלמוד, במס' סנהדרין דף ס"ה: "רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה". גם מובא על ידי קדמונים: **בעין יעקב**, מס' חגיגה, ריש פרק אין דורשין - ברש"י: ולא במעשה בראשית, כגון ספר יצירה, ולא במעשה מרכבה כגון במשנה שבס' היכלות. הספר פותח בל"ב נתיבות פליאות חכמה, מצירוף עשר ספירות בלימה וכ"ב אותיות יסוד. כללית יש לומר כי הקבלה הראשונה, הקדומה, הספירית, יסודה בס' יצירה.

יש שתי מסורות ידועות בענין מחבר הספר, אברהם אבינו או ר' עקיבא. בס' שלשלת הקבלה ובסדר הדורות מובאות שתי הדעות. אסמכתא לדעה כי ר' עקיבא מחברו, מוצאים בכך כי היה דורש לשון תורה בריבוי ומיעוט וכן באותיות. וכן מיחסים לו "אותיות דר' עקיבא".

במחקר נהגו לאחר את זמן חיבורו בהרבה, עד המחצית השניה של ימי הגאונים. לאחרונה הוכח כי יש להקדים את זמנו, לא מאוחר מהמחצית הראשונה של זמן הגאונים. יתר על כן: סביר כי רובו של הספר קדום עוד בהרבה.

הדפוס ראשון של ס' יצירה בא ממנטובה, בבית דפוס יעקב כהן מגאזולו, שנת שכ"ב, עם פירושי הראב"ד והרמב"ן, ר' אלעזר מגרמייזא ור' משה בוטריל. גם מובא בו פירושו של רס"ג בדרך פילוסופית. נכרך יחד עם **ארזי לבנון**, קובץ מדרשים ועוד, ויניציאה, שס"א.

[פתחים - לתולדות החכמה הפנימית וגדוליה, עמ' 75-76, יוסף ברמסון]

החיבורים הראשונים שנכללה בהם במרוכז תורת הסוד של האומה הם "ספר יצירה" ו"ספר הבהיר". "ספר יצירה", העוסק בסוד מעשה בראשית עולה לראשונה בתקופת הגאונים (רס"ג היה הראשון שכתב עליו פירושו). "ספר הבהיר" עוסק בעיקרו בסוד האלהות, וכבר כלולה בו תורת הקבלה על מערכת עשר הספירות שלה, וכל עיקרי תורותיה המצויים אח"כ בספרות הקבלה. הספר כתוב בהסתר רב, בשפת סתרים ורזים, שלא ניתן לעמוד על מובנם, כי אם לאלה שאליהם הגיעו מפתחות הסוד. רק במאה ה-13 עולה שמו ומוזכרות מובאות ממנו בקרב חכמי פרובנס, וביקר חכמי גירונה (רמב"ן וחבריו), הם העמיקו חדור בחיבור זה, אף פענחו את סודותיו, ובכך פתחו את השער להפצת תורת הסוד, תחילה בחוגים רחבים של מקובלים, ולבסוף בקרב האומה.

[תורה מסיני, עמ' 188, ר' יהודה איזנברג]